

TINERII ANTREPRENORI: PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI

Claudia PLĂMĂDEALĂ¹, Andreea MIȚCO²

¹Instituția Publică Centrul de Excelență în Economie și Finanțe din Chișinău, 26/2 Miron Costin str., MD-2075, Republica Moldova, Tel. +37369137724, E-mail: claudia.plamadeala@gmail.com

²Instituția Publică Centrul de Excelență în Economie și Finanțe din Chișinău, 26/2 Miron Costin str., MD-2075, Republica Moldova, Tel. +37361059800, E-mail: mitco.andreea@gmail.com

„Antreprenoriatul nu este arta de a câștiga noi clienți sau bani. Este arta de a-ți place ceva, de a face acel ceva, iar clienții și banii o să vină de la sine.”

/Adrian Asoltanie/

Abstract

This article presents a brief look at young entrepreneurs from the Republic of Moldova. The study exposes the opportunities and the main problems that young entrepreneurs are facing. It summarizes the importance of entrepreneurship in our society and gives some curious examples of people that achieved success at a young age.

Cuvinte cheie: tânăr, provocare, oportunitate, soluții, inovație, educație antreprenorială, practică, eșec, risc.

Aproximativ totul ce stă la baza activității tale cotidiene implică un produs. Ecranul telefonului sau monitorul calculatorului în care privești, hainele în care ești îmbrăcat, până la scaunul în care ești așezat, implică un individ cu gândire antreprenorială, care și-a dezvoltat și executat ideea. Analizând pentru o clipă, putem presupune că persoana care a creat scaunul tău, probabil a eșuat în mod repetat și la sigur a auzit nu doar o dată că ideea lui este una stupidă. De ce să creezi un scaun când deja există mii de exemplare. Totuși, la moment sunteți așezați în scaunul lui.

Așadar, este persoana ce va crea scaunul un antreprenor? Evident! Nu pentru că el este o persoană de afaceri, dar pentru că a încercat să creeze un produs mai bun, a acceptat riscul, pentru a rezolva o problemă. În sensul modern al economiei de piață, un antreprenor este un agent economic care adoptă un comportament activ și inovator, care acceptă deliberat riscuri financiare pentru a dezvolta proiecte noi.

Per general **antreprenoriatul poate fi descris ca un drum primejdios, o călătorie provocatoare, care se poate dovedi atât entuziasmată, pasională, cât și dezamăgitoare**, în funcție de capacitățile individului. Antreprenoriatul este forța motrice a unei economii înfloritoare pe piață..

De-a lungul istoriei, viitorul țării a fost alături de tineri. **Tinerii sunt resursa esențială a unei societăți**, sunt motoarele progresului, inovației, revoluției și dezvoltării. Tinerii educați sunt pilonii pe care țara îi va ține întotdeauna. Comportamentul de antreprenorat în rândul tinerilor este sensibil la o multitudine de factori, printre care educația antreprenorială, mediul instituțional și de afaceri, accesul la mecanisme de finanțare etc.

Abilitățile antreprenoriale care ajută tinerii să transforme visul în realitate sunt: creativitatea, disciplina, înclinația către inovare, pasiunea, problem-solvingul, încredere în sine și în oameni, asumarea riscului cât și capacitatea de management al proiectelor și atingerea obiectivelor propuse.

Pentru a înțelege problema educației antreprenoriale, vom oferi un simplu exemplu. Să comparăm modul de predare a atitudinii antreprenoriale și modul de predare a sportului și atletismului. Vom face comparația în baza unei personalități sportive cunoscute internațional- Michael Jordan, jucător profesionist de baschet, de șase ori campion NBA; MVP de șase ori la finala NBA; Prima echipă All-NBA de zece ori; De nouă

ori NBA All-Defensive First Team etc. Ar fi ajuns Michael Jordan la succesul prezent, dacă se baza pe cititul cărților despre basket, sperând că într-o zi va deveni un jucător mai bun? Desigur că nu, Michael Jordan a fost în largul terenului sportiv de la cea mai fragedă vârstă.

Deci antreprenoriatul este un sport ca orișicare altul, doar că toți sportivii sunt într-un mediu de continuă exersare, în care aceștia încearcă și eșuează, dar doar din cauza acestor factori ei ajung unde sunt. Dar e evident că această gândire nu este promovată în rândul antreprenorilor în scară largă. Să fii antreprenor e mult mai mult decât vânzări, profit, produse și servicii. Să fii antreprenor e: găsirea și adresarea problemelor, găsirea oportunităților, acolo unde alții văd eșec, cioplirea propriei cărări în drumul vieții. Copii sunt învățați în școli să învețe bine, să primească note bune ca într-o zi să crească și să obțină un job bun. De ce să nu creăm locuri bune de muncă? De ce să nu ne folosim mințile noastre tinere, pline de libertate, pasiune și curiozitate pentru a crea ceva, în loc să stăm pe spate și să consumăm viața pe care o pregătesc alți oameni pentru noi.

Societatea noastră este guvernată de creatori, nu de consumatori. **Societatea noastră este guvernată de antreprenori.** S-ar putea să fii destul de norocos să nu-ți faci griji că plătești facturile în fiecare lună pentru a pune mâncare pe masă în fiecare seară, iar aceștia sunt probabil ultimii ani din viața ta în care vei avea acest tip de libertate, dar totuși oamenii neglijează astfel de atitudine spunând că antreprenoriatul este pentru adulți sau pentru oameni mai inteligenți, mai capabili. Și pentru că creștem în această epocă incredibilă a tehnologiei, poate fi greu să vedem că barierele în calea antreprenoriatului nu au fost niciodată mai mici.

EDUCAȚIA ANTREPRENORIALĂ

Chiar și în incinta IP CEEF suntem norocoși să beneficiem de o educație financiară mai progresivă, ce face accent pe practică, în scopul pregătirii tinerei generații pentru a se afirma cu succes în lumea antreprenorială. Spre exemplu **Firma de exercițiu**.

Acest proiect a fost introdus în 2006 la 3 instituții pilot: Colegiul Financiar-Bancar din Chișinău, Colegiul Național de Comerț și Colegiul de Informatică din Chișinău cu susținerea organizației KulturKontakt Austria. **Firma de exercițiu** reprezintă o metodă de

predare inovatoare, orientată spre practică – **este modelul unei întreprinderi în care activitățile derulate de o firmă reală devin transparente pentru procesul de învățare.** Firma de exercițiu reprezintă un model al unei întreprinderi reale, unde elevii se comportă ca șefi și angajați. Ei efectuează tranzacții economice existente în firmele reale, fiecare firmă fiind structurată, în conformitate cu situația practică, în departamente: resurse umane, secretariat, marketing, desfacere, contabilitate, etc. Activitatea lor se desfășoară conform legislației în vigoare din Republica Moldova.

Firma de exercițiu este o metodă practică de integrare a cunoștințelor de la diverse discipline și de identificare a potențialului propriu al elevilor noștri în domeniul contabilității, corespondenței comerciale, limbii străine, informaticii, jurisprudenței, etc. În această lume de afaceri simulată, cu parteneri naționali și internaționali reali, se promovează calificări cheie precum lucrul în echipă, motivația de a lucra, flexibilitatea, rezistența la stres, dorința de a lua decizii, competențe privind rezolvarea conflictelor și mai ales sensibilitatea interculturală.

Junior Achievement este o asociație obștească a cărei misiune constă în motivarea și pregătirea tinerei generații pentru a se afirma cu succes în economia de piață. Junior Achievement activează în Moldova din anul **1995** și este membră a rețelei JA Worldwide www.ja.org și a Centrului Regional de la Bruxelles, JA-YE Europa www.ja-ye.org. JA Worldwide este cea mai mare și cea mai dinamică organizație orientată spre educația economică și antreprenorială, fiind prezentă în **115 de țări**. De la înregistrarea organizației în programele JA Moldova de formare antreprenorială au participat peste **300.000 elevi** și circa **3000 profesori**. În fiecare an în colaborare cu **Ministerul Educației Culturii și Cercetării și Fundația „Familia Sturza”**, programele JA Moldova sunt oferite în **250**

instituții de învățământ din țară, unde circa 20.000 elevi din clasele I-XII beneficiază atât de activitățile didactice în clasă, cât și de diverse activități extracurriculare, cum ar fi olimpiade la economie, târguri școlare, tabere de vară, etc. În cadrul programelor de educație economică oferite de Junior Achievement, profesorul și elevul **învață prin acțiune**. Prin

activitățile de tip „learning by doing” desfășurate la clasă și interacțiunea cu consultanții voluntari din comunitatea de afaceri, tinerii dobândesc competențe esențiale pentru viață, experiențe inedite, oportunitatea de a participa la competițiile internaționale din cadrul programelor, apartenența la rețea globală educațională și profesională.

Majoritatea tinerilor doresc să își deschidă o afacere – **56% au astfel de intenții**. Se observă că ponderea bărbaților în rândul celor care își doresc o afacere este mai mare, totodată, în timp ce 58% dintre tineri cu vârsta între 16 și 29 de ani trăiesc în mediul rural. În rândul doritorilor de a deveni antreprenor, cota celor care trăiesc în rural este de 51%, deci în mediul urban această intenție este mai proeminentă.

Implicarea tinerilor în activitățile de antreprenoriat rămâne a fi redusă și în scădere. Îmbătrânirea populației și emigrarea tinerilor din țară au determinat diminuarea, în perioada 2009- 2017, a ratelor de participare a tinerilor la activitățile de antreprenoriat (de la 22,7% până la 14,4%).

Prezența redusă a tinerilor în activitățile de antreprenoriat, determină îmbătrânirea unor sectoare importante pentru economia națională. Concomitent, a crescut semnificativ ponderea persoanelor cu vârsta mai înaintată de 65 ani (de la 2,1% până la 6,9%).

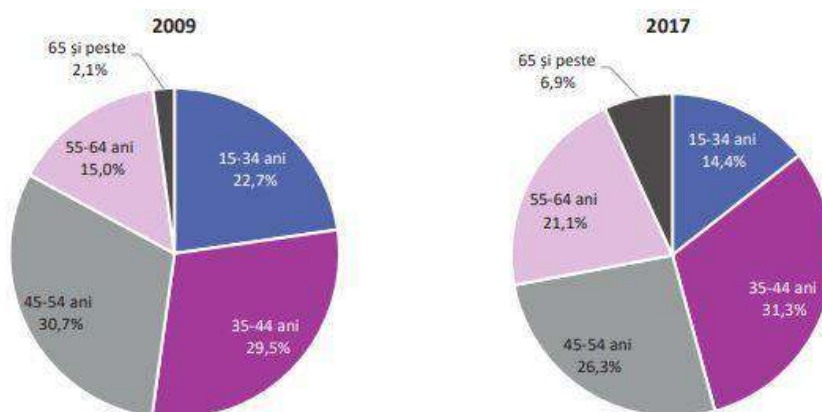
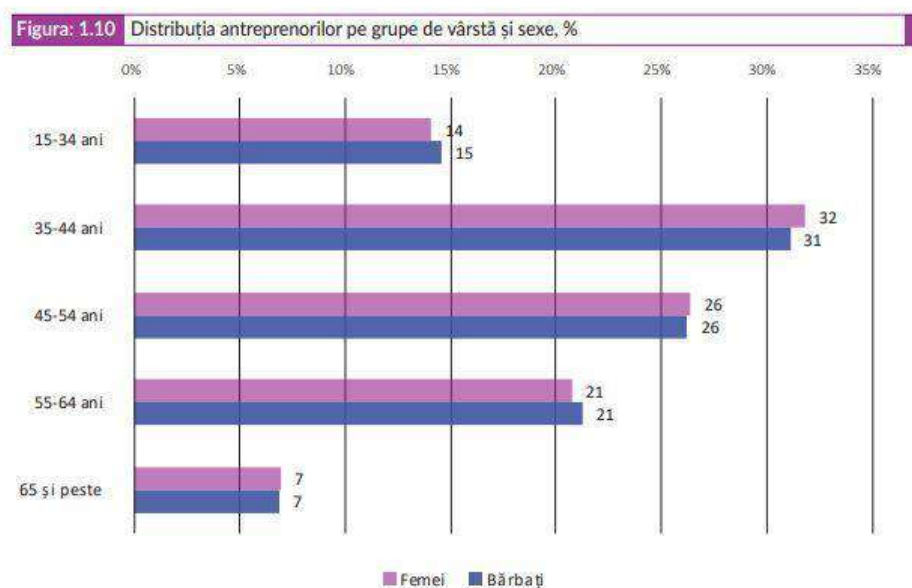

Figura 1. Structura pe vârstă a antreprenorilor din Republica Moldova 2009, 2017

Deși în această perioadă a fost implementat un program special dedicat tinerilor – Programul Național de Abilitare Economică a Tinerilor (PNAET), impactul acestuia nu a fost suficient pentru a avea efect la nivel național. Această evoluție a fost influențată, inevitabil, și de fenomenul migrației. Analiza datelor pentru perioada anilor 2014-2017 arată că, anual, din Republica Moldova, emigrează circa 60-70 mii de tineri cu vârsta cuprinsă între 15-35 ani, ceea ce constituie aproape jumătate (circa 45- 47%) din întreaga populație care emigrează din țară

Tinerii dețin afaceri mai mici comparativ cu celelalte grupuri de vârstă. Există o legătură strânsă între vârsta antreprenorilor și dimensiunea afacerii. Pe măsură ce vârsta medie a întreprinzătorilor înaintază, dimensiunea medie a companiei crește. Dacă în cazul tinerilor cu vârsta până la 35 ani cota întreprinderilor formate din 0-9 salariați constituie 89%, în cazul antreprenorilor cu vârsta mai mare de 65 ani aceasta scade până la 79%, în schimb crește cota întreprinderilor mai mari.

**Figura 2. Structura pe vârstă și sexe a antreprenorilor din Republica Moldova
2009, 2017**

Tinerii preferă afacerile din domeniul tehnologiei informațiilor și comunicațiilor și mai puțin pe cele din domeniul agriculturii și industriei. În această ramură circa 23% din afaceri sunt deținute de antreprenori cu vârsta până la 35 ani. Totodată, în aceasta categorie de vârstă cele mai puțin frecvente sunt afacerile din domeniul industriei și agriculturii. Tinerii antreprenori dețin ponderi însemnate (circa 20%) din afacerile din domeniul serviciilor hoteliere și restaurantelor.

Tinerii trebuie încurajați să rămână acasă și să-și folosească potențialul pentru dezvoltarea economică a țării. Antreprenoriatul în rândul tinerilor necesită a fi susținut prin implementarea în continuare a programelor orientate spre atragerea tinerilor în activitățile de antreprenoriat. Totodată, îmbunătățirea condițiilor economice și sociale din țară rămâne a fi o precondiție necesară pentru a încetini fenomenul emigrării tinerilor.

PROBLEMELE TINERILOR ANTREPRENORI

- **Combaterea stereotipurilor**

În mod ironic, tinerii antreprenori pot fi numiți „leneși” sau „iresponsabili”, sau se întâmplă să nu fie luați în serios. La fel oamenii pot să se îndoiască în sustenabilitatea și credibilitatea afacerilor dirijate de tineri. Pot apărea probleme cu găsirea și coordonarea angajaților din cauza lipsei de încredere și respect față de tineri.

- **Probleme financiare**

Proprietarii mai în vârstă de afaceri au avantajele unui istoric de credit bun și ani de relații sub centură, ceea ce face ușor să găsești investitori și să asiguri împrumuturi și contracte. Antreprenorul mai tânăr nu are încă aceste resurse. Nu ai o rețea dezvoltată de-a lungul anilor, așa că poate fi mai dificil să câștigi interesul investitorilor. Datorită disponibilității limitate a fondurilor, aveți mai puțin spațiu pentru erori.

- **Găsirea clienților**

E complicat pentru o afacere mică să creeze o strategie de marketing. În primul rând bugetul este prima piedică. Fără destule resurse strategia de marketing nu poate ajunge la un public la fel de larg ca un conglomerat multinațional. Oamenii tind să rămână cu mărci cunoscute și companii cu care sunt deja familiarizați.

- **Concurența**

Încă una din probleme pentru un tânăr antreprenor e concurența pe piață. Pe piață sunt foarte multe branduri imense și foarte populare care cel mai des și sunt alese de clienți. Companiile mari au relații de lungă durată cu tot felul de prestatori de marfă, servicii la fel ca și cu surse „de vânzare”.

- **Lipsa de experiență și skilluri**

Tinerii antreprenori nu se pot lăuda cu ani de experiență. Însă numai cu experiența se adună cele mai importante calități precum înțelegerea generală a domeniului de activitate, capacități de leadership, cunoștințe în marketing, organizare corectă a timpului etc.

OPORTUNITĂȚI

În prezent tinerii favorizează de foarte multe oportunități de lansare a unei afaceri. Această listă a fost făcută în cadrul campaniei [#casăștii](#), ce se desfășoară în contextul proiectului „Sporirea accesului tinerilor la programele naționale și internaționale de dezvoltare personală”, implementat în cadrul Programului de Granturi 2019 pentru organizațiile de tineret al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării. Aceasta este o listă cu linkuri active de programe care oferă asistență (scheme de credit, granturi sau subvenții) pentru tinerii antreprenori moldoveni.

1. Granturile pentru întreprinderile mici și mijlocii care aplică inovații în afaceri / PNUD Moldova – www.inobiz.md
2. Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) – proiecte de finanțare – www.ebrd.com
3. Oportunități de finanțare în cadrul Proiectului privind Competitivitatea Agriculturii Republicii Moldova/ Banca Mondială – www.worldbank.org
4. Principalele surse de finanțare din partea UE – www.ec.europa.eu
5. Proiectul Agricultură Competitivă în Republica Moldova (MAC-P) – www.capmu.md
6. Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură – www.aipa.gov.md
7. Granturi propuse de Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agricolă – www.ifad.md
8. Programul pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală – ENPARD (2016-2018) – www.enpard.md

În topul Forbes al miliardarilor lumii apar și tineri de 22 de ani care au moștenit averi impresionante de la familiile lor bogate, de generații întregi de oameni de afaceri. Însă în clasamentul pe care l-am extras noi ne-am rezumat la 5 antreprenori tineri, care au avut o idee de afacere, au muncit la visul lor, au luat decizii inspirate și au executat riguros: Exemplele la nivel internațional ce au demonstrat că vârsta în antreprenoriat nu prezintă o barieră sunt:

1. Mark Zuckerberg: Fondatorul Facebook-ului

Cine nu folosește sau nu a auzit nimic despre Facebook? Acesta a fost creat de Zuckerberg când avea doar 19 ani. În câțiva ani de la lansare, Facebook a devenit una dintre cele mai utilizate platforme de socializare din întreaga lume. Astăzi, Facebook-ul continuă să crească și să angajeze mii de oameni. Mark a devenit un exemplu pentru foarte mulți tineri, iar el este estimat azi în valoare de 61,7 miliarde de dolari și continuă să progreseze ca antreprenor.

2. David Karp: Fondatorul Tumblr

În anul 2007 a apărut Tumblr. Site-ul de micro-blogging care este acum deținut de Yahoo. Acesta a fost fondat de David Karp după ce a împlinit 21 de ani. Chiar și după atâția ani de la lansare și concurență serioasă de pe piața site-urilor, Tumblr continuă să fie în topul platformelor de socializare.

3. Blake Ross: Creatorul Firefox Mozilla

Poate că nu-l cunoașteți după nume, dar sigur că îi cunoști creația – Mozilla Firefox. Într-un moment în care oamenii obișnuiau să se lipească de browserul de stocare al sistemelor lor de operare sau foloseau Google Chrome, Firefox și-a creat baza de clienți cu utilizatorii dedicați. Firefox este acum printre browserele web preferate pe diferite platforme precum Windows, Linux și Android. Firefox a fost lansat când Blake avea doar 19 ani.

4. Fraser Doherty: Fondatorul Super Jam

Fraser Doherty este un alt antreprenor strălucit, care a devenit milionar. El a început să lucreze la vârsta de 14 ani. Folosindu-și abilitatea de a face Jam, pe care a învățat-o de la bunica sa, Fraser a început să-și vândă Jam-ul auto-fabricat magazinelor Waitrose, pe când era un adolescent. Și-a numit compania drept Super Jam și are în prezent o valoare netă de 2 milioane de dolari.

5. Catherine Cook: Creațoarea MyYearBook.com

La vârsta de 15 ani, când oamenii învață cum să scrie un eseu în mod corespunzător pentru școală, Catherine și fratele ei Dave au venit cu o idee de digitalizare a manualelor de liceu și de plasare a acestora în internet. Odată cu investițiile fratelui lor mai mare, Geoff Cook, Catherine și Dave au lansat MyYearbook.com, care a devenit celebru în scurt timp. Catherine și Dave au devenit unii dintre cei mai tineri milionari.

Printre antreprenorii motivaționali din Republica Moldova se enumeră și primii trei tineri care au ajuns în lista Forbes 30 Under 30. „30 Under 30 Europe” este un top realizat de prestigioasa publicație Forbes care selectează și nominalizează 30 de povești de succes ale tinerilor cu vârsta de până la 30 de ani, implicați în diferite domenii de activitate. **Planable** e un startup care a fost fondat la Spherik Accelerator de Vlad Caluș, Xenia Muntean și Nicu Gudumac și care a câștigat în 2016 competiția Startup Avalanche de la Techsylvania.

Moldovenii realizează o unealtă prin care brandurile și managerii conturilor de social media pot să administreze mai bine postările și să colaboreze. Astfel, putem să comparăm Planable cu o unealtă de productivitate pentru negocierea postărilor din social media între administratori și brandurile ale căror pagini le păstoresc.

În pofida eforturilor statului de a atrage tinerii în activitățile de antreprenoriat, îmbătrânirea populației și emigrarea tinerilor din țară au influențat situația demografică în rândul antreprenorilor. Tinerii trebuie încurajați să rămână acasă și să-și folosească potențialul pentru dezvoltarea economică a țării. Antreprenoriatul în rândul tinerilor necesită a fi susținut prin implementarea în continuare a programelor orientate spre atragerea tinerilor în activitățile de antreprenoriat, prin oferirea educației financiare și antreprenoriale în școli și licee, prin crearea unei culturi antreprenoriale practice, lipsite de frică și stereotipuri. Dar totuși, în pofida dificultăților avem multe exemple inspiraționale de tinerii ce au reușit să-și făurească cărarea antreprenorială în drumul vieții, oferind un bun exemplu și pentru viitoarele generații.

Referințe bibliografice:

1. <https://youth.md/15-programe-de-finantare-pentru-tinerii-antreprenori-moldoveni/?fbclid=IwAR3bmPC0w10hj3nGNyDRCi8M3C-2f6MWLI5mVbc-48JgCqRneXsIJ8y3vg>
2. http://www.admiterea.md/de-ce-tinerii-antreprenori-sunt-mai-bine-pozitionati-pentru-a-reusi/?fbclid=IwAR35kM1gdtDvyJtJKg7wEfWCzVhM0mAi_H_cg-H3ZrD241OZXhWJCeBfCFI
3. <http://cpda.si.md/studiu-cine-sunt-tinerii-antreprenori-din-moldova-si-care-sunt-cele-mai-mari-provocari-ale-lor/?fbclid=IwAR1NmZT8Mx-kLdl4bUe2pEQkuv1G3Xyhu7QZ9XkkHFMo7yqMBZGWykJ3fV4>
4. <https://www.gazetadeagricultura.info/afaceri-agricole/617-management-agricol/2686-cum-sunt-ajutati-tinerii-antreprenori-sa-inceapa-o-afacere-pe-cont-propriu.html?fbclid=IwAR0ZxXuriTSzl560PTVZlBhCEjQg0whsFmX8d48RsasRClsH1b2r4zmyb7I>
5. <https://moldova.europalibera.org/a/24916087.html?fbclid=IwAR2wvocLrVel9vfKFnSjtIq431sH0Z4QLhWlNnrU-tX5r2tHl6VVfFhPI89Q>
6. <https://diez.md/2015/11/26/studiu-cine-sunt-tinerii-antreprenori-din-moldova-si-care-sunt-cele-mai-mari-provocari-ale-lor/?fbclid=IwAR0U2sswr4wJ00L7aanKg4857j-ihBINCeXiAFkMoTmLXdxVRDDS0VSh05E>
7. Antreprenoriat Femei Bărbați 2020, Raport analitic privind participarea femeilor și bărbaților în activitatea de antreprenoriat, 2020